

CZU: 658.15:368

GESTIUNEA FINANCIARĂ A COMPANIEI DE ASIGURĂRI: CONSIDERAȚII CONCEPTUALE

Lilian MARIN

Academia de Studii Economice a Moldovei

Scopul studiului realizat a fost clarificarea conceptului de gestiune financiară, cu specificarea particularităților în asigurări. În vederea realizării acestui demers științific, autorul a aplicat metoda de cercetare monografică, comparația, sinteza. Cercetarea realizată a condus la concluzia că gestiunea financiară ca activitate practică și gestiunea financiară abordată din punct de vedere teoretico-metodologic nu pot fi cercetate separat, întrucât una fără alta sunt indispensabile.

Cuvinte-cheie: asigurări, concept, gestiune financiară.

FINANCIAL MANAGEMENT OF THE INSURANCE COMPANY: CONCEPTUAL CONSIDERATIONS

The purpose of the study was to clarify the concept of financial management, specifying the peculiarities in insurance. To achieve this scientific approach, the author applied the monographic research method, the comparison method and synthesis. The conclusion is that the financial management as a practical activity and the financial management approached in the theoretic-methodological aspect can not be dealt with separately.

Keywords: insurance, concept, financial management.

Introducere

Stadiul actual de dezvoltare a gândirii economice se caracterizează printr-o atenție sporită față de problemele gestiunii financiare eficiente a companiilor, care este asociată cu dezvoltarea potențialului economic și financiar. Printre problemele cele mai importante, care se află în atenția cercetătorilor, putem menționa:

- analiza esenței gestiunii financiare a întreprinderilor, precum și a particularităților managementului financiar în structuri organizatorice cu nivel diferit de complexitate;
- politica financiară a întreprinderilor în condiții de conjunctură nefavorabilă a pieței;
- metodele de gestiune a riscurilor generate de incertitudine;
- mecanismul gestiunii financiare.

Cercetarea acestor aspecte a dat naștere la diverse opinii și coordonate conceptuale ale gestiunii financiare. Cu toate acestea, studii cu referire la gestiunea financiară specifice domeniului asigurărilor sunt puține. În acest context, lucrarea de față vine să contribuie la clarificarea esenței gestiunii financiare a companiei de asigurări.

Viziuni și reflecții asupra conceptului de gestiune financiară

Etimologia conceptului „gestiune” se regăsește în limba latină, astfel că „*gestio*” semnifică activitatea de gospodărire sau de administrare. Prin gestiune se are în vedere procesul de elaborare și de punere în aplicare a acțiunilor de conducere în vederea realizării unui obiectiv. Acțiunile de conducere includ colectarea, prelucrarea, transferul informațiilor necesare și luarea deciziilor pentru gestiunea eficientă a activităților companiei.

În domeniul finanțelor, gestiunea se referă la administrarea finanțelor private sau publice. În vederea clarificării conceptului de gestiune financiară a companiei de asigurări au fost cercetate atât definițiile generale ale gestiunii financiare ale unei companii, cât și unele particularități ale asigurărilor, ca domeniu de activitate. Referindu-ne la domeniul asigurărilor, vom considera definițiile gestiunii financiare la nivel de companie prestatoare de servicii financiare în condiții de incertitudine.

Studierea conceptului „gestiune financiară” a relevat faptul că majoritatea opiniilor converg în considerarea conceptelor „gestiune financiară” și „management financiar” ca sinonime, deși unii savanți le consideră concepte diferite. În contextual dat, I.Stancu consideră gestiunea financiară drept o activitate practică financiară și, totodată, recomandă să nu fie confundată cu managementul financiar al întreprinderii [1, p.48]. Gestiunea financiară se referă doar la aspectul practic al gestiunii finanțelor, pe când managementul financiar

are o sferă mai largă de cuprindere: aspectele teoretice (teoriile finanțelor), aspectele metodologice și cele aplicative [2, p.228]. În opinia noastră, aceste două concepte nu pot fi separate, întrucât activitatea practică nu poate exista fără un fundament teoretico-metodologic, așa cum aspectele teoretice și cele metodologice trebuie să se regăsească în practica managerială. O altă explicație în susținerea afirmației de mai sus rezultă din proveniența acestora: unul provenind din limba engleză – *Financial Management*, altul din limba franceză – *gestion financiere* [3, 4].

Aruncând o privire de ansamblu asupra abordărilor conceptuale, constatăm că părerile cercetătorilor sunt împărțite. Astfel, gestiunea financiară este definită ca:

- știință și artă a gestiunii finanțelor [5, p.5; 6, p.89];
- funcție a managementului companiei [7, p.173];
- activitate practică în cadrul entității [6, p.56];
- subsistem al managementului general al companiei [8, p.15; 9];
- proces de planificare, de identificare și de conservare a resurselor financiare [10, p.22];
- resursă a dezvoltării (creșterii) [11, p.5].

V.V. Kovaliov afirmă că managementul financiar poate fi caracterizat sub două aspecte: științific și practic. În primul caz se au în vedere bazele conceptuale ale acestei direcții științifice [7, p.173; 12, p.6-7].

Managementul financiar ca știință se bazează pe un șir de concepte, care se regăsesc în teoriile mai multor cercetători, mulți dintre ei – laureați ai Premiului Nobel: Milton Friedman (1976); Franco Modigliani (1985); Harry Markovitz, Melton Miller și William Sharpe (1990); Robert Merton, Myron Scholes, Fisher Black (1997); Robert Mundell (1999). Ca știință, gestiunea financiară are metodele sale proprii de cercetare. Prin aspectul său aplicativ, gestiunea financiară are în vedere aplicarea unor metode și procedee concrete de gestiune a finanțelor entității economice [10, p.28].

Toma Mihai de asemenea consideră că gestiunea financiară poate fi definită sub aspect dublu: ca funcție a întreprinderii și ca activitate practică în cadrul acesteia. În prima accepțiune, gestiunea financiară este „... o funcție a întreprinderii, care are drept scop de a asigura regulat fondurile necesare pentru exploatarea curentă și pentru investiții în active imobilizate, la timp și cu costuri cât mai scăzute, fără a prejudicia independența față de terți și posibilitatea de acțiune economică”. Prin intermediul acestei funcții, potrivit autorului, se asigură „controlul bunei realizări a fondurilor și realizarea rentabilității scontate” [7, p.173].

Considerând gestiunea financiară o activitate practică, T.Mihai o mai definește ca fiind „... ansamblul deciziilor și activităților, care, în funcție de obiectivele întreprinderii, concurează la reglarea fluxurilor financiare, a nevoilor de resurse” [7, p.174].

În altă ordine de idei, cercetătorul V.V. Kovaliov definește gestiunea (managementul) financiară ca fiind „totalitatea procedeelelor și metodelor de reglementare a relațiilor financiare, gestiune a resurselor financiare și a fluxurilor financiare” [10, p.61]. Eugene F. Brigham și Michael C. Ehrhardt în *Financial Management. Theory and Practice* nu delimitează aspectele teoretice de cele aplicative ale managementului financiar, ci le consideră un tot unitar, al cărui obiectiv principal este să ofere răspunsuri la următoarele trei întrebări [11, p.57]:

1. Care sunt determinanții valorii de piață a acțiunilor companiei?
2. Cum managerii companiei pot contribui la crearea valorii pentru companie?
3. În ce mod trebuie să acționeze aceștia pentru a asigura stabilitate și continuitate finanțării companiei gestionate?

Răspunsul la aceste întrebări se bazează pe conceptul *fluxul de numerar*. În opinia expusă de Eugene F. Brigham și Michael C. Ehrhardt, „companiile produc fluxuri de numerar și creează valoare” pentru proprietari/acționari, salariați, furnizori, clienți [11, p.57]. În ce ne privește, considerăm că companiile de asigurări creează valoare și pentru societate, prin aceea că „asigurarea ... constă în protecția financiară pentru pierderile cauzate de o gamă largă și variată de riscuri” [13, p.10]. Spre exemplu, dacă un fermier își asigură plantațiile sau animalele, în caz de producere a evenimentului de risc va fi despăgubit. Respectiv, performanțele financiare ale acestuia nu vor fi afectate, salariații vor fi remunerați, vor fi achitate impozitele și alte defalcări în bugetul de stat și în cel local, vor fi efectuate investițiile preconizate. În cazul în care acesta nu ar fi asigurat plantațiile, eventual animalele, el ar putea chiar să falimenteze. Consecințele pot fi considerate ca distrugătoare de valoare pentru: proprietar (nu va încasa dividende), stat (nu se vor achita impozite, taxe, defalcări în fondurile de asigurare socială, medicală etc., salariații vor rămâne fără loc de muncă, deci fără venituri pentru întreținerea familiei, nu vor fi resurse pentru efectuarea de investiții ș.a.m.d.). „Fără o industrie a asigurărilor

competitivă și inovativă, multe aspecte ale societății noastre moderne și ale economiei ar înceta să mai existe sau ar funcționa mult mai puțin eficient" [14, p.15]. Activitatea unei companii de asigurări poate fi privită ca o consecutivitate de tranzacții în cadrul sistemului de management. Pentru a descrie un anumit tip de activitate ca obiect al gestiunii, cel mai potrivit este conceptul „flux”. În cadrul entității sunt fluxuri de producție, financiare și de alt gen. Astfel, activitatea de asigurări este „marcată de fluxuri financiare (încasări de prime) și de fluxuri virtuale (promisiunea de protecție), urmate, după caz, din nou de fluxuri financiare (în ipoteza producerii cazului asigurat) prin plata de indemnizații și despăgubiri” [9, p.2].

În opinia noastră, obiectul de studiu îl constituie fluxurile financiare ca element de bază al gestiunii financiare a companiei, care este factorul principal ce influențează prețul de piață al unei companii. Prețul acțiunilor depinde de: volumul fluxurilor de numerar, repartitia acestora în timp și riscurile asociate acestora. La rândul său, volumul fluxurilor de numerar depinde de mediul financiar și de deciziile adoptate de managerii financiari care vizează activitatea de investiții, de finanțare și cea operațională.

Deci, pentru un studiu mai complet al mecanismului gestiunii finanțelor în companiile de asigurări este necesară o analiză a fluxurilor financiare. Pe baza analizei fluxurilor financiare se poate constata că atunci când se planifică un flux, se consideră că nu este în concordanță cu logica afacerii, ci în direcție opusă. Pentru a soluționa această problemă, fluxurile financiare pot fi reprezentate ca o mișcare direcționată a resurselor materiale și intangibile ale societății de asigurări. Prin intrări ale fluxului financiar se are în vedere totalitatea resurselor atrase de companie pentru activitățile sale (primele de asigurări). Ieșirile fluxului financiar reprezintă vânzarea de active, plasamentele resurselor financiare (ale rezervelor de asigurări), achitarea despăgubirilor asiguraților. Esența economică a ciclicității fluxului financiar poate fi exemplificată în modul următor: la intrarea în companie a resurselor financiare atrase are loc accelerarea acestora, pentru compensarea acestei majorări la ieșire este necesară creșterea ariei secțiunii transversale (numărul obiectelor de investiții) sau densitatea fluxului (alocarea mijloacelor pe o perioadă mai îndelungată) ș.a.

Organizatoric, un flux financiar poate fi reprezentat ca un proces continuu în timp, care include proceduri de atragere, circulație internă și redistribuire, precum și plasarea resurselor financiare (numerarului). Astfel, pentru obținerea unui efect pozitiv cât mai înalt, managementul companiei utilizează următoarele elemente de structură ale fluxului financiar:

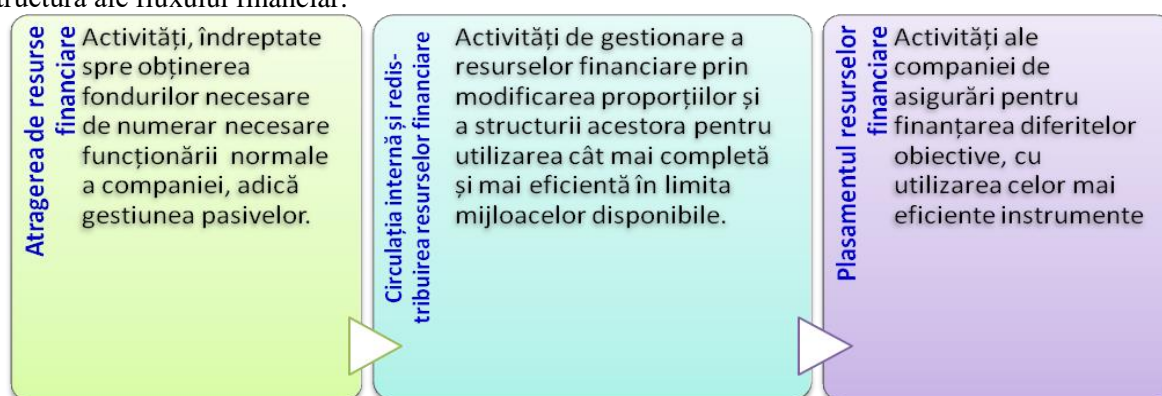

Fig.2. Elementele structurale ale fluxului financiar în cadrul companiei.

Sursa: elaborată de autor.

Astfel, fluxul financiar al societății de asigurări conține cel puțin trei elemente interdependente: atragerea resurselor din mediul extern, circulația internă a resurselor și alocarea resurselor financiare pe destinații de finanțare și pe criterii de eficiență. Interdependența acestora se manifestă prin aceea că fiecare componentă este o condiție necesară pentru etapa următoare și o condiție suficientă pentru cea precedentă. Astfel, fluxurile financiare pot fi reprezentate ca o consecutivitate a circulației finanțelor unei companii din momentul atragerii până la momentul investiției. Aceste fluxuri pot fi împărțite și în lanțuri financiare separate; în cadrul managementului finanțelor corporative, fiecare obiect poate fi considerat independent, care generează fluxuri ce pot fi delimitate într-un ciclu financiar separat.

În cadrul fluxului financiar principal variabilă o constituie resursele financiare (identificate, achiziționate, antrenate în activități operaționale și de investiții). În opinia noastră, resursele financiare nu sunt o variabilă statică, ci sunt antrenate în circuitul financiar, exprimate în multiple fluxuri de numerar.

Ca componentă a managementului general al firmei, gestiunea financiară se manifestă prin capacitatea „de a asigura eficiența utilizării capitalului firmei, de a susține crearea fondurilor întreprinderii, a capitalului și de a realiza pe această cale suportul pentru performanțele de piață ale întreprinderii” [15, p.1]. Gestiunea financiară a companiei se realizează cu ajutorul funcțiilor manageriale, dar cu instrumente specifice finanțelor:

- a) *previziunea* financiară;
- b) *organizarea* activității financiare, care cuprinde activitățile necesare realizării obiectivelor financiare ale companiei și contribuie la armonizarea resurselor necesare realizării acestor obiective, stabilindu-se un raport optim între obiectivele prestabilite și resursele necesare;
- c) *coordonarea* activităților de gestiune a finanțelor companiei, care se realizează prin armonizarea procesului decizional cu acțiunile personalului și ale celorlalte subsisteme ale întreprinderii. Un rol important în realizarea acestei funcții revine comunicării, de a cărei eficiență depinde și eficiența actului decizional;
- d) *antrenarea* este o funcție a managementului, care nu o regăsim printre funcțiile tradiționale ale managementului. Aceasta determină implicarea operațională și efectivă a resurselor firmei în realizarea obiectivelor financiare ale companiei. Fundamentul antrenării îl constituie motivarea, iar pentru ca aceasta să fie eficientă, este necesar ca „... procesul motivării să fie complex, diferențial și gradual” [5, p.8].
- e) *Controlul și evaluarea* se referă la analiza realizării obiectivelor, la compararea acestora cu nivelul prestabilit al acestora în bugete, planuri, strategii, la determinarea cauzelor generatoare de abateri, la elaborarea și recomandarea măsurilor corective ce se impun.

Fiecare dintre aceste funcții se regăsește în proporție diferită în totalul activităților de gestiune financiară:

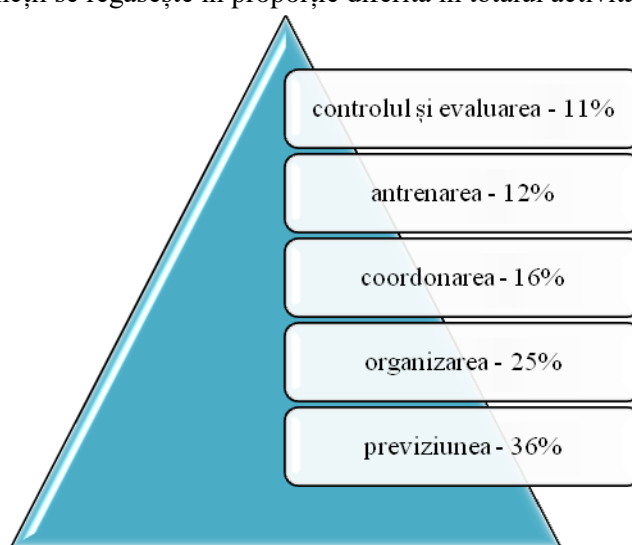

Fig.1. Ierarhizarea funcțiilor gestiunii financiare în funcție de ponderea activităților aferente acestora.

Sursă: elaborată de autor în baza sursei [5, p.8].

Referindu-se la gestiunea financiară în aspect practic, autorii studiului „Coordonate ale managementului financiar în societățile de asigurări” afirmă că aceasta poate fi încadrată, cercetată și analizată „în raport cu trei coordonate: a) scop; b) areal de manifestare; c) pârgii de înfăptuire [9, p.3].

Scopul gestiunii financiare în cadrul unei companii de asigurări vizează două laturi: financiară și funcțională. Latura financiară a obiectivului gestiunii financiare se regăsește în maximizarea valorii de piață a companiei prin realizarea unui șir de obiective specifice. În aspect funcțional, scopul gestiunii financiare a companiei de asigurări vizează „protecția asiguraților în raport cu riscurile transferate de aceștia și asumate de companie” [13, p.21]. Arealul de manifestare a gestiunii financiare îl constituie: capitalul social; rezervele; ciclul operațional; performanțele financiare; lichiditatea; solvabilitatea.

Activitățile financiare care formează obiectul gestiunii financiare, definită din perspectiva practică a acesteia, se regăsesc în funcțiunea *financiară* a entității, care „are un caracter puternic de sinteză, control și corecție”, iar scopul acesteia este „... de a apăra și consolida patrimoniul și autonomia financiară a întreprin-

derii". Pe lângă acest scop, funcțiunea financiară „furnizează și menține resursele de capital sau de numerar, oferind conducerii întreprinderii un sistem de indicatori financiari, în scopul monitoringului și controlului activităților și realizării obiectivelor financiare” [5, p.9].

Funcțiunea financiară se realizează prin activități, care corespund următoarei clasificării:

Categorii de activități	• Descriere activități
Control financiar	• activități de organizare și exercitare a controlului financiar asupra gestiunii corespunzătoare a resurselor financiare
Execuția financiară	• întocmirea documentelor necesare constituirii și creșterii capitalului social, repartiția profitului, fundamentarea deciziei privind prețul, finanțarea investițiilor etc.
Coordonarea financiară	• activități de armonizare a deciziilor și acțiunilor personalului în vederea realizării obiectivelor stabilite.
Analiză financiară	• activități de elaborare de studii, analize privind potențialul financiar, eficiența utilizării resurselor, analiza poziției financiare, a performanțelor ș.a.
Previziune financiară	• activități de elaborare și fundamentare a bugetelor, planurilor, programelor, strategiilor.

Fig.2. Activitățile care constituie funcțiunea financiară în cadrul unei companii.

Sursă: elaborată de autor în baza sursei [5, p.9-10].

Multiplele definiții ale acestui concept pot fi clasificate în două categorii: în prima se încadrează acele definiții care consideră gestiunea financiară ca activități de gestiune a unei sfere specifice a întreprinderii, obiectul gestiunii fiind: a) fluxurile de numerar; b) resursele financiare și fluxurile acestora; c) procesele finanțării activităților entității; d) finanțele entității; e) operațiunile financiare; f) fondurile bănești și sursele acestora; g) mijloacele întreprinderii (activele) și sursele de constituire a acestora (pasivele). În unele definiții cuvântului „gestiune” i se atribuie: rațională, complexă sau eficientă, fiind enumerate și obiectivele urmărite – maximizarea intereselor proprietarilor; maximizarea profitului; realizarea obiectivelor strategice și tactice ale companiei.

A doua categorie de definiții ale gestiunii financiare dezvăluie esența gestiunii financiare ca activitate și o determină prin prisma unui:

- complex de decizii și soluții;
- sistem de principii și metode de elaborare și realizare a deciziilor manageriale;
- proces, artă a gestiunii (sursă);
- proces de planificare a deciziilor (sursă).

În definițiile din categoria respectivă sunt prezentate și domeniile care fac subiectul procesului decizional: de investiții, finanțare, gestiune active, făcându-se referință la raportul risc – rentabilitate. În unele definiții se pune accentul pe aparatul metodologic, pârgiile financiare, care reprezintă instrumentarul de înfăptuire a actului de gestiune asupra obiectului gestiunii (resursele financiare, fluxurile financiare).

Astfel, putem considera că gestiunea financiară a companiei de asigurări trebuie privită ca un fenomen integral, care are diferite forme de manifestare. Fără cunoașterea aspectelor teoretico-metodologice ale gestiunii financiare, aspectul funcțional (practic) al acesteia nu se va manifesta.

Din dialectica fluxului financiar rezultă necesitatea existenței unui sistem de gestiune a fluxului financiar al companiei de asigurări. Gestiunea financiară în cadrul companiilor de asigurări se bazează pe ciclul: *Bani – Prestații – Bani* * (+-) și cuprinde următoarele aspecte [9, p.3]:

- gestiunea capitalurilor;
- gestiunea ciclului operațional;

- gestiunea rezervelor;
- managementul ciclului de plasamente-investiții;
- gestiunea performanțelor financiare.

În funcție de opțiunea managerilor de a considera fluxurile financiare, aceștia pot opta pentru una dintre abordările manageriale:

- *gestiune diferențiată*, utilizată în situația când fluxul financiar este considerat ca un set de elemente individuale care necesită autogestionare. Această abordare poate fi utilizată la nivelul lanțului financiar pentru a identifica cele mai importante fluxuri;
- *gestiune de portofoliu*, aplicată în situația când elementele individuale sunt sistematizate în portofolii pentru gestionare. Consolidarea acestora în portofolii are loc conform unui algoritm aprobat. Această abordare poate fi utilizată de managerii financiari ai societății de asigurări în managementul investițiilor;
- *gestiune de flux*, conform căreia flux financiar este considerată mișcarea continuă direcționată și consecutivă a tranzacțiilor.

Luând în considerare prioritățile managementului companiei de asigurări, poate fi implementată aplicarea ierarhică a acestor abordări, în baza căreia se poate realiza o distribuție a competențelor între nivelurile gestiunii financiare. Astfel, la nivelul inferior (*First Level Management*) se aplică gestiunea diferențiată a fluxurilor financiare, la nivelul mediu (*Middle Level Management*) – gestiunea pe bază de portofoliu, iar la nivelul superior (*Top Management*) gestiunea de flux ar fi cea mai oportună și cea mai eficientă. Utilitatea acestei abordări în gestiunea financiară este foarte vastă: de la căutarea de direcții de alocare optimă a resurselor între fluxul financiar și fluxurile de producere (în cazul companiilor de asigurări – produse de asigurări) la nivel de consiliu de conducere până la controlul asupra gestiunii finanțelor la nivelul fiecărui lanț financiar. Condiția continuității (ciclicității) fluxurilor financiare permite efectuarea unei analize complexe a unui flux. Analiza poate fi efectuată atât pe elemente individuale, cât și a relațiilor temporale dintre acestea.

Concluzii

Rezumând abordările conceptuale ale gestiunii financiare la nivel de companii, am constatat că nu există o abordare generală privind conceptul gestiunii financiare a companiilor, precum și că obiectivele urmărite prin aceasta sunt definite în mod diferit. Concluziile care se desprind din prezenta cercetare sunt:

- gestiunea financiară a companiei de asigurări este o categorie specifică a științei finanțelor;
- gestiunea financiară a companiei este un domeniu independent al relațiilor financiare;
- coordonatele gestiunii financiare a companiei depind de particularitățile ramurale și de mediul financiar al acesteia;
- eficiența gestiunii financiare a întreprinderii depinde în mod direct de mecanismele acesteia.

Gestiunea financiară a unei companii de asigurări constă în desfășurarea activităților de gestiune a fluxurilor de numerar în vederea realizării obiectivelor financiare ale companiei cu utilizarea instrumentarului științifico-metodologic de fundamentare a deciziilor financiare. Astfel, în definiția dată, gestiunea financiară este abordată ca componentă importantă a științei finanțelor, precum și ca funcție a sistemului managerial al companiei. Ca știință, gestiunea financiară este un sistem de cunoștințe privind gestiunea eficientă a fluxurilor de numerar și a resurselor financiare, menite să contribuie la realizarea obiectivelor strategice și la soluționarea unor sarcini operaționale. În activitatea practică a companiilor pot fi aplicate fiecare dintre modelele de gestiune a finanțelor: gestiune diferențiată; gestiune de portofoliu; gestiune de flux. Fiecare dintre aceste modele are avantaje și dezavantaje, care trebuie să fie luate în considerare în procesul de gestiune financiară a companiilor de asigurări.

Referințe:

1. STANCU, I. *Finanțe*. București: Editura Economică, 1997.
2. DOBROTĂ, N. *Dicționar economic*. București: Editura Economică, 1999.
3. TURBIDE, J. et al. *Notions de base de la gestion financière*. https://www.gestiondesarts.com/media/wysiwyg/documents/Turbide_Gestion_finan.pdf,
4. COHEN, E. *Gestion financière de l'entreprise et développement financier*. EDICEF, 1991 ISBN 2.850.69658.7 ISSN 0993.3948 http://www.bibliotheque.auf.org/doc_num.php?explnum_id=81
5. CĂRUNTU G.AL., TĂNĂSOIU, G., ROMANESCU, G. *Management financiar*. Editura Academică Târgu-Jiu, Editura Academica Brâncuși. ISBN (13) 978-973-7637-77-2

6. КОБАЛЕВ, В.В. *Финансовый менеджмент. Теория и практика*. 2-е издание. Москва: Проспект, 2007.
7. TOMA, M. *Finanțe și gestiune financiară*. București: Editura Didactică și Pedagogică. 1994.
8. BOGDAN, I. (coord.). *Tratat de management financiar-bancar*. București: Editura Economică, 2002.
9. CISTELECAN, L., ȘTEFAN, D. et. al. *Coordonate ale managementului financiar în societățile de asigurări*. Disponibil: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/16.pdf>
10. КОБАЛЕВ, В.В. *Введение в финансовый менеджмент*. Москва: Финансы и статистика, 2003.
11. BRIGHAM, E., EHRHARDT, F., MICHAEL, C. *Financial Management. Theory and Practice*. 10th Edition. South-Western/Thomson Learning, 2002, 1051 p.
12. COJOCARU, M., ȘESTACOVSCAIA, A., MIHALACHI, R. *Bazele managementului financiar*. Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2018. 195 p. ISBN 978-9975-71-977-3
13. KICSI, R., COZORICI, A. *Asigurări și reasigurări*: Suport de curs, 2007. Disponibil: www.seap.usv.ro/~ro/cursuri/ECTS/ECTS_AR.pdf
14. HOW INSURANCE WORKS, p.15. <https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/How%20insurance%20works%20-%20Romanian%20translation.pdf>
15. *Manager financiar*: Suport de curs. Disponibil online: <https://www.primariaeforie.ro/wpcontent/uploads/2016/04/suport-curs-manager-financiar120.pdf> (Accesat: 20.06.2018)
16. DOBRE, E., MUNTEANU, I. *Finanțele întreprinderii*. București: Muntenia, 2005.

Date despre autor:

Lilian MARIN, doctorand, Școala doctorală a ASEM.

E-mail: lilian_marin@mail.ru

Prezentat la 10.12.2018